

лення в ГДТ або іншої характерної точки мережі, то задане якість функціонування СПРВ при максимальній ефективності може бути досягнуто і при управлінні по одній контролюваній точці на основі використання агрегированої моделі об'єкта [9]. Очевидно, що такі агрегированні моделі можуть використовуватися при управлінні технологічними процесами функціонування всіх реальних СПРВ, для яких багато характерних точок, знаходячись в зоні спільного впливу всіх працюючих на СПРВ НС, не являється пустим.

Література

1. Евдокимов, А. Г. Оптимальные задачи на инженерных сетях [Текст] / А. Г. Евдокимов. – Харьков: Вища школа, 1976. – 153 с.
2. Fallside, F. The Development of Modelling and Simulation Techniques Applied to a Computer – Based – Telecontrol Water Supply System [Текст] / F. Fallside, P. F. Perry, R. H. Burch, K. C. Marlow // Computer Simulation of Water Resources Systems. – 1975. – № 12. – P. 617-639.
3. Абрамов, Н. Н. Теория и методика расчета систем подачи и распределения воды. [Текст] / Н. Н. Абрамов. – М.: Стройиздат, 1985. – 288 с.
4. Меренков, А. П. Теория гидравлических цепей [Текст] / А. П. Меренков, В. Я. Хасилев. – М.: Наука, 1985. – 279 с.
5. Евдокимов, А. Г. Моделирование и оптимизация потокораспределения в инженерных сетях [Текст] / А. Г. Евдокимов, А. Д. Тевяшев, В. В. Дубровский. – М.: Стройиздат, 1990. – 368 с.
6. Евдокимов, А. Г. Оперативное управление потокораспределением в инженерных сетях [Текст] / А. Г. Евдокимов, А. Д. Тевяшев. – Харьков, 1980. – 144 с.
7. Евдокимов, А. Г. Потокораспределение в инженерных сетях [Текст] / А. Г. Евдокимов, В. В. Дубровский, А. Д. Тевяшев. – М.: Стройиздат, 1979. – 199 с.
8. Дядюн, С. В. Математическое моделирование установившегося потокораспределения в системах водоснабжения

[Текст] / С. В. Дядюн // Радиоэлектроника и информатика. – Харьков, ХНУРЭ, 2000. – №4. – С. 54-56.

9. Дядюн, С. В. Моделирование и рациональное управление системами водоснабжения при минимальном объеме оперативной информации [Текст] / С. В. Дядюн // Радиоэлектроника и информатика. – Харьков, ХНУРЭ, 2002. – № 20. – С. 111-115.
10. Дядюн, С. В. Выбор оптимальных комбинаций агрегатов насосной станции городского водопровода. [Текст] / С. В. Дядюн // Коммунальное хозяйство городов. – Киев: Техніка, 1992. – Вып. 1. – С. 63-70.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМАМИ ВОДОПОСТАЧАННЯ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД СТУПЕНЯ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ МОДЕЛІ

В статті введені критерії, які характеризують ступінь близькості отриманих рішень при використанні різних видів моделі об'єкту управління. Приводиться алгоритм оцінювання якості та ефективності управління системами водопостачання в залежності від об'єму та складу оперативної інформації про об'єкт управління. Показано, що для забезпечення оптимальних значень цих критеріїв достатньо мати виміри тиску у всіх локальних диктуючих точках мережі.

Ключові слова: управління, критерій, якість, ефективність, модель, функціонування, система водопостачання, насосна станція.

Дядюн Сергей Васильевич, кандидат технических наук, доцент, кафедра прикладной математики и информационных технологий, Харьковский национальный университет городского хозяйства им. А. Н. Бекетова, Украина, e-mail: daulding@mail.ru

Дядюн Сергій Васильович, кандидат технічних наук, доцент, кафедра прикладної математики і інформаційних технологій, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова, Україна, e-mail: daulding@mail.ru

Dyadun Sergey, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine, e-mail: daulding@mail.ru

УДК 378:37.032+316.46

Коновалова В. Б.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НЕОЛОГІЗМІВ МЕДИЧНОЇ НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

У статті розглядаються особливості перекладу медичної термінології, особливо неологізмів, скорочень та аббревіатур, що є об'єктивною перекладацькою проблемою, яка може стати нагальною та викликати труднощі. В основі найбільш ефективного рішення даної проблеми лежить адекватна характеристика даного сегменту дискурсу: денотату неологізма, скорочення чи аббревіатури.

Ключові слова: адекватність перекладу, еквівалентність, прагматика, когнітивний аналіз, неологізм, аббревіатура, скорочення

1. Вступ

В наш час, час динамічного розвитку, що постійно відбувається і впливає на всі сфери людської діяльності, час, коли обмін інформацією став, можливо, як ніколи грандіозним, прямо пропорційно ростуть і вимоги до перекладу. Важливе місце серед усього цього займає переклад науково-технічної літератури, а саме інтерпретація

неологізмів, загалом, аббревіатур і скорочень, які останнім часом широко використовуються в ній. Актуальність дослідження спричинена необхідністю глибшого теоретичного розгляду феномену новоутворень – неологізмів, скорочень та аббревіації як самостійних способів поповнення словникового складу, а також їх адекватний переклад у світлі проблем, які вони викликають, входячи до загальної номенклатурної системи науково-технічної літератури.

2. Аналіз літератури

Кожне питання, розглянуте нами, в тій чи іншій мірі досліджувалося. Так, І. Кочан досліджувала тему будови та класифікації греко-латинських термінів у цілому. Науковці Т. Базарова та П. Тербяников займалися вивченням клінічної термінології. Л. Бахрушина досліджувала питання антонімії клінічних термінів, а Л. Дубровіна та Б. Загідуллін переймалися питанням упорядкування термінологічної синонімії. Тему термінологічних особливостей перекладу досліджував П. Тербяников, В. Вербицький та Т. Шхвацабая.

3. Основна частина

З розвитком науки й техніки, всеохоплюючої інтеграції культурної спадщини світового суспільства поява нових слів стає невідмінним процесом еволюції мовленевого аспекту життєдіяльності людства. Великий потік таких номінацій та необхідність їх опису зумовило створення окремого розділу лексикології – неології – науки, що займається вивченням нових слів або ж неологізмів.

Сучасні лінгвісти, реєструючи в мовленні їх появу, зазвичай виділяють серед них два типи: загальномовленнєві неологізми чи просто неологізми, й індивідуальні чи, як їх часто називають, оказіональні слова, оказіоналізми. Пам'ятаючи про дихотомію мови й мовлення, слід зауважити, що в кінцевому рахунку, неологізми відносяться до фактів мови, так як їх поява викликана не стільки експресивно-емоційними потребами індивідуума, скільки комунікативними потребами суспільства, словесно детермінуючого нові предмети, явища, факти, поняття і т. д. Таким чином, неологізми, які з'являються на периферії мовної системи, поступово переміщуються до її центру, знаходячи собі місце в основі словникового фонду [1] по порядку. Отже, неологізмом слово залишається до тих пір, доки новизна його ясно відчувається носіями. Так, неологізми 90-х років ХХІ століття (clon, nanotechnology та ін.) зараз вживаються повсякденно і відносяться до активної лексики.

В результаті акту комунікації виникає нова одиниця, що відноситься до одного з типів одиниць номінації (похідне чи складне слово, словосполучення). В часи науково-технічної революції й пришвидшеного духовного прогресу таких одиниць з'являється безліч і створюються вони за допомогою різноманітних продуктивних моделей мови, наприклад:

1. Шляхом словотворчої деривації [2]:

- утворення нових слів із вже існуючих у мові морфем за допомогою відомих (зазвичай, продуктивних) моделей словотворення. Найпоширенішими способами творення неологізмів є такі, як:

- суфіксація - похідне слово утворюється за допомогою форманта, основним компонентом якого є суфікс [3]. Таким чином утворюються нові слова і терміни, що в реченні виконують роль іменника, прислівника чи дієслова. В творенні нових одиниць активну участь приймають напівсуфікси (combining forms = c.f.): -athon, -gate, -gram, -intensive, -friendly, -manship, -oriented, -a/oholic, -pedia/paedia, -speak, -watcher, -wide, а також суфікси: -er, -able, -er, -ness, -less, -ie, -ish, -like, -y, -ist, -ese: phenomics – наука, що вивчає фенотипічні прояви мутацій; proteomics – розділ біохімії, пов'язаний

з аналізом кількісної наявності протеїну в організмі;

- префіксація – префіксальні одиниці демонструють зростаючу роль напівпрефіксів. Як відомо, напівпрефікси, в більшій мірі, ніж префікси, семантично навантажені, а тому мають більший вплив на семантику похідної одиниці. Слід також зазначити, що одиниць, утворених префіксальним способом набагато більше в кількісному значенні ніж суфіксальних. При цьому найбільш продуктивними словотворчими префіксами є a-, un-, ge-, ex-, post-, non-, ultra-, multi-, anti -, de-: decompress – зменшувати тиск;

- префіксально-суфіксальний спосіб – даний спосіб повністю відповідає англійським словотворчим традиціям, його морфологічна структура й характер мотивації вкладаються в уявлення носіїв англійської мови про звичайне, стандартне слово [4].

Вживання даної моделі, як правило, обмежена ситуацією неформального спілкування. Як відомо, наявність у складних словах прикметникових і герундіальних форм є відлунням староанглійського періоду. При всій активності даної моделі вона не є новою [5].

2. Шляхом запозичення:

1) перехід елементів однієї мови в систему іншої мови як наслідок більш або менш довготривалого зіткнення цих мов [6];

2) слово чи зворот, яке ввійшло в мову в результаті такого переходу. Запозичуватись можуть навіть окремо фонеми і морфеми; згідно іншомовних моделей можуть створюватися синтаксичні конструкції [7].

Особливість англійського словникового запасу проявляється в тому, що в ньому міститься майже до 70 % слів, запозичених з інших мов. Головним чином, сучасна англійська мова сформувалася в результаті двох національних катастроф – римського набігу та норманського завоювання, та представляє собою мовну суміш завойовників, між тим, її вокабуляр і до сьогодні продовжує поповнюватися словами латинського та грецького походження й ряд неологізмів створюються саме на основі запозичень з цих двох мов: rarakrousis (ancient Greek) – порушення самовідчуття; aphronia (ancient Greek phronein – не розуміти) – порушення здатності приймати прості рішення та ін. [8].

3. Шляхом семантичної деривації, тобто, розвиток в уже існуючому слові нового, вторинного значення на основі схожості заново позначуваного явища з явищем уже відомим. Виявлено, що медичні терміни, основи котрих є похідними в структурно-семантичному плані, не тільки задовольняють потребу мовної актуалізації нових чи не нових, але потребуючих нового найменування, явищ екстралінгвістичної дійсності, але й утворюються з метою більш точного і раціонального вираження певної термінологічної інформації в найбільш оптимальній для наукової комунікації формі: closure – емоційне пояснення стресової ситуації; verdant – незрілий; fatigue – стадія літургійного сну; band – штучне призупинення поділу хромосом в лабораторних умовах [9].

4. Шляхом конверсії, тобто, функціональне зрушення слова з однієї частинимовної категорії в іншу, утворення однієї частини мови від основи іншої без зміни форми.

Як і на попередніх етапах розвитку мови, утворення іменників від дієслів є менш продуктивним способом словотворення [10]. Загалом, це пов'язано з тим, що в англійській мові іменники легко утворюються від дієслів

шляхом аффіксації, тому найчастіше використовується в такому випадку саме цей спосіб творення нових слів. Все ж, прослідковується деяка тенденція до утворення неологізмів-іменників від дієслів шляхом додавання після складів: *workground* – працювати в поліклініці.

Так само як для аффіксальних і складних неологізмів, для нових конвертованих утворень характерна тенденція до багатоконпонентних структур. Так, іменники можуть утворюватися від дієслівних фраз, наприклад: *work-to-rule* – вимога до медичних працівників дотримуватися усіх пунктів трудової етики [11].

5. Шляхом скорочення та аббревіації – найбільш продуктивний спосіб утворення морфологічних неологізмів серед нерегулярних шляхів новоутворень, який відображує тенденцію до раціоналізації мови, до економії мовленнєвих зусиль. Їх особливістю є зниження стилістичне забарвлення, й, відповідно, їх вживання обмежено рамками розмовного стилю: *anti-virotic* (*antibiotic + virus*) – противірусний; *A-potential* (*action potential*) – потенційна дія; *B-life* (*biological life*) – біологічна тривалість життя.

4. Висновки

Отже, переклад науково-технічної літератури, зокрема, медичної, містить в собі безліч особливостей і труднощів, пов'язаних із жанрово-стилістичними, граматичними, лексичними аспектами: структура речення, синтаксичні конструкції, граматичні форми, спеціальна термінологія. Серед них особливо виділяється проблема перекладу неологізмів, аббревіатур і скорочень, в зв'язку зі збільшенням їх вжитку.

Література

1. Паршин, А. Теория и практика перевода [Текст] / А. Паршин. – М., 2000. – 278 с.
2. Заболотный, К. Ф. Неологизмы в словообразовательной системе английского языка [Текст] / К. Ф. Заболотный; Черновиц. гос. мед. ин-т. – Черновцы, 1987. – 290 с.
3. Рецкер, И. Я. Учебное пособие по переводу с английского языка на русский [Текст] / И. Я. Рецкер. – М.: Высшая школа, 1987. – 277 с.
4. Елесева, В. В. Лексикология английского языка [Текст] / В. В. Елесева. – М.: Просвещение, 1973. – 345 с.
5. Гончаров, Б. А. К вопросу о типологии и переводе сокращений

в англоязычной научно-технической литературе. [Текст] / Б. А. Гончаров // Теория и практика. – 323 с.

6. Балишин, С. И. О сокращениях в подязыке медицины (на материале английского языка) [Текст] / С. И. Балишин // Разновидности и жанры научной прозы. – 360 с.
7. Янко, Н. А. Перевод английских сложных слов-неологизмов [Текст] / Н. А. Янко // Теория и практика перевода. – Киев, 1987. – 318 с.
8. Ермакова, О. В. Неологизмы в современном английском языке и их перевод на русский язык [Текст] / О. В. Ермакова // Лучшие выпускные квалификационные работы 2004 года. – Тюмень: Тюмен. гос. ун-та, 2005. – В 4 ч. Ч. 3. Гуманитарное направление. – 271 с.
9. Карабан, В. І. Аббревіатури і скорочення [Текст] / В. І. Карабан // Посібник-довідник з перекладу англійської науково-технічної літератури на українську мову. Частина II. TEMPUS. – 1997. – 345 с.
10. Ступин, Л. П. Аббревиатуры и проблема их включения в толковые словари. [Текст] / Л. П. Ступин // Вопр. Теории и истории языка. – Л., 1963. – 291 с.
11. Hughes, H. K. Dictionary of Abbreviations in Medicine and the Health Sciences [Текст] / H. K. Hughes. – Lexington, 1977. – 123 с.

ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА НЕОЛОГИЗМОВ МЕДИЦИНСКОЙ НАУЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ С АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА НА УКРАИНСКИЙ

В статье рассматриваются особенности перевода медицинской терминологии, особенно неологизмов, сокращений и аббревиатур, что является объективной переводческой проблемой, которая может стать насущной и вызвать трудности. В основе наиболее эффективного решения данной проблемы лежит характеристика сегмента действительности, соответствующей интерпретации денотата неологизма, сокращения или аббревиатуры.

Ключевые слова: адекватность перевода, эквивалентность, прагматика, когнитивный анализ, неологизм, аббревиатура, сокращение

Коновалова Вікторія Борисівна, кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра ділової іноземної мови та перекладу, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Україна, e-mail: kon-viktoria@yandex.ru

Коновалова Виктория Борисовна, кандидат педагогических наук, доцент, кафедра делового иностранного языка и перевода, Национальный технический университета «Харьковский политехнический институт», Украина, e-mail: kon-viktoria@yandex.ru

Konvalova Victoria, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Ukraine, e-mail: kon-viktoria@yandex.ru

УДК 378:37.032+316.46

Мирошниченко В. М.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ МОВИ ДІЛОВИХ ПАПЕРІВ

У статті розглядаються особливості перекладу юридичної документації, здійснюється аналіз специфіки перекладу контрактів та торговельних угод, пропонуються адекватні способи передачі ділової кореспонденції. Оскільки переклад контрактів та торговельних угод відносять до юридичної літератури, він відображає соціально-політичні й культурні особливості країни.

Ключові слова: юридична документація, контракт, угода, юридичний переклад.

1. Вступ

Україна як розвинена європейська держава початку

третього тисячоліття бачить своє майбутнє у Євросоюзі, у тісному політичному, економічному та культурному співробітництві з країнами Європи та цілого світу. Та-